

O APARIȚIE EDITORIALĂ VALOROASĂ

A VALUABLE EDITORIAL APPEARANCE

Silvia BRICEAG,

*doctor în psihologie, conferențiar universitar,
șef Catedră psihologie, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Mihai ȘLEAHTIȚCHI. *Imaginabilis. O introducere în teoria reprezentărilor sociale.* București: Editura RAO &, Chișinău: Editura Știința, 2020, 640 p.

Mihai ȘLEAHTIȚCHI. *Imaginabilis. An introduction to the theory of social representations.* București: Editura RAO&, Chișinău: Editura Știința, 2020, 640 p.

Lucrarea *Imaginabilis*: O introducere în teoria reprezentărilor sociale, realizată de Mihai ȘLEAHTIȚCHI, doctor habilitat în psihologie, doctor în pedagogie, conferențiar universitar la Catedra științe administrative, Academia de Administrare Publică din Chișinău, redă un punct culminant în studiul reprezentărilor sociale, a acelei „tulburătoare teme de studiu”, cum, de altfel, o numește însuși autorul.

Apariția acestei lucrări este precedată de publicarea a trei studii monografice – Universul reprezentărilor sociale (Editura Știința, Chișinău, 1995), Tratat de analiză structurală a reprezentărilor sociale (Editura Știința, Chișinău, 2016) și Panopticum. Tehnici speciale de pătrundere în adâncul reprezentărilor sociale (Editura Junimea, Iași, 2018).

Această lucrare este destinată celor care simt nevoia unei viziuni de ansamblu asupra unui domeniu deosebit de divers și atrăgător. Scopul ei este să scoată în evidență liniile principale, fără să-l încurce pe cititor cu o acumulare excesivă de detalii, urmărind să aducă o oarecare ordine, o anumită claritate chiar în multitudinea de studii realizate pe tema reprezentărilor sociale.

În cele opt părți ale lucrării, autorul, cu o abilitate extraordinară de a expune lucrurile foarte complicate într-un mod cu totul

revelator, clar și accesibil, aduce în atenția cititorilor informații cu privire la „universul fascinant al reprezentărilor sociale”.

Prezintă interes și designul inedit al lucrării. Fiecare parte a lucrării începe cu un Motto, succedat de un Sinopsis, adică un rezumat foarte concis al subiectului pe care autorul urmează să-l dezvolte, concepte-cheie, conținutul propriu-zis al părții, încheindu-se cu Sinthesis, Referințe bibliografice și note, Glossarium.

Asemenea structurare a capitolelor facilitează procesul de pătrundere în esența conținuturilor, pe care autorul le dezvăluie cu o dexteritate aparte.

În partea întâi a lucrării, intitulată „Era reprezentărilor sociale”, autorul încearcă să convingă cititorul că secolul XXI vine cu evidente transformări sociale, dar și cu o percepție deosebită a ceea ce este psihologia socială. Vorbind despre nevoia de o altă psihosociologie, autorul menționează că „tendențele care se fac văzute în ultimul timp – și care nu întârzie să se regăsească în opticile interpretative ale unora dintre cei mai valoroși filosofi, sociologi, politologi sau economiști ai contemporaneității – pun pe ordinea de zi problema reevaluării substanțiale a cunoștințelor cu referire la om și la relațiile pe care el le dezvoltă sau intenționează să le dezvolte în varii con-

texte sociale". Autorul aduce în atenția cititorului condițiile care confirmă că putem vorbi despre o eră a reprezentărilor sociale, prezentându-le drept concept central și comun tuturor științelor socio-umane.

În partea a doua a lucrării - „Statutul reprezentărilor sociale” - este identificată poziția pe care o dețin reprezentările sociale în sistemul științelor despre om și societate. Autorul aduce în prim plan opiniile unor personalități notorii cu referință la noțiunea de reprezentare socială, pentru a facilita înțelegerea acestui „instrument de lucru dificil de mânuit”. Cititorul este atenționat asupra distincțiilor fine existente între reprezentarea socială și alte noțiuni cum ar fi: reprezentarea cognitivă sau reprezentarea colectivă, opinia sau atitudinea, reprezentarea științifică și cogniția socială, ideologia, valorile etc.

În partea a treia a lucrării - „Obiectele reprezentării sociale” - autorul demonstrează că „procesul de reprezentare socială desemnează tipul de cunoaștere care, acționând simultan asupra stimulului și asupra răspunsului, leagă un subiect de un obiect”. Sunt descrise premisele care „trebuie să existe pentru ca un anume element al mediului social (o persoană, o situație, un eveniment, un fapt, un fenomen sau o idee) să suscite emergența unei reprezentări sociale...” Tot în această parte a lucrării se prezintă și un studiu de caz, care are scopul de a demonstra dacă liderii pot fi percepuți drept obiect al reprezentărilor sociale.

În partea a patra a lucrării „Apariția reprezentărilor sociale” sunt prezentate procesele care stau la baza apariției reprezentărilor sociale. Vorbind despre formarea și funcționarea de mai departe a reprezentărilor sociale, autorul menționează că acestea sunt guvernate de două mecanisme specifice – obiectivarea și ancorarea, a căror explicație facilitează înțelegerea dinamicității câmpului reprezentational.

Structura reprezentărilor sociale este descrisă în partea a cincea a lucrării. Mai întâi de toate, suntem atenționați că organizarea internă a oricărei „grile de lectură a realității” poate fi abordată din trei perspective – a nucleului central, a sistemului periferic și a zonelor mute. Ulterior, autorul, un savant preocupat de detalii și de subtilități, prezintă într-o manieră absolut inedită proprietățile nucleului central și anume: a) redă latura fundamentală a reprezentării; b) face dovada apartenenței la sistemul de valori la care se referă individul sau grupul și c) face posibilă efectuarea studiului comparativ al reprezentărilor sociale. Descriind sistemul periferic, se constată că acesta este cea mai flexibilă și vie, dar și cea mai mobilă parte a reprezentării sociale. Un interes aparte prezintă conceptul „zonelor mute” al reprezentărilor sociale, despre care autorul menționează că „ele provoacă „mascarea” unor anumite porțiuni ale spațiului reprezentational (the masking effect), a unor porțiuni care reprezintă, de fapt, poziția reală a subiectului față de obiectul reprezentării”.

Partea a șasea a lucrării – „Analiza structurală a reprezentării sociale” –, fiind una dintre cele mai voluminoase, informează cititorul despre importanța reprezentărilor sociale pentru descoperirea, înțelegerea și explicarea manifestărilor comportamentale ale indivizilor sau grupurilor. În esență, în acest capitol autorul explică cu lux de amănunte complexitatea procesului de analiză structurală a reprezentărilor sociale, venind cu precizarea/descrierea celor 4 etape ale oricărui studiu consacrat „sistemelor de interpretare a realității” și anume: prima etapă = delimitarea conținutului (tehnici: evocarea liberă, harta asociativă, rețeaua de asociații, chestionarul de caracterizare); etapa a doua = identificarea nucleului central și a organizării reprezentării (tehnici: evocarea liberă, chestionarul de caracterizare, schemele cognitive de

bază, analiza similitudinii); etapa a treia = controlul centralității (tehnici: punerea în discuție a nucleului central, inducția prin scenariu ambiguu, abordarea prototipic-categorială, schemele cognitive de bază); etapa a patra = decelarea „zonelor mute” (tehnici: substituția, decontextualizarea normativă).

Răspunsul la întrebarea: „Cum are loc transformarea reprezentărilor sociale?” îl descoperim în partea a șaptea a lucrării. Autorul descrie acest fenomen prin prezentarea caracteristicilor definitorii ale contextului și ale modului prin care acesta influențează asupra „grilelor de lectură a realității”, ca mai apoi să fie prezentate două tipuri de contexte: global și situațional, explicând specificitatea impactului exercitat asupra câmpurilor reprezentăționale. Tot aici regăsim descrise etapele și mecanismele procesului de transformare a reprezentărilor sociale.

„Viața are un început, dar și un sfârșit”, așa intitulează autorul un subcapitol din partea a opta și, totodată, ultima parte a acestei lucrări, destul de semnificativ,

dacă pornim de la denumirea acestei ultime părți - „Moartea reprezentărilor sociale”. Autorul ne convinge că reprezentările sociale au tendința să se „nască”, dar și să „moară”, demonstrând, într-o manieră elegantă, că fenomenele avute în vedere nu apar incidental, ci că există anumiți factori care contribuie la derularea acestora. În această ordine de idei, autorul remarcă: „Cum toate întâmplările au la bază anumite cauze, este evident că și exitusul reprezentățional nu apare întâmplător”.

Autorul încheie lucrarea pe o notă optimistă, aducând în prim plan expresia renumitului savant S. Moscovici despre soarta reprezentărilor sociale: „Ele dispun de o viață proprie, comunicând unele cu altele, opunându-se și schimbându-se armonios, dispărând numai pentru a reapărea în noi veșminte”.

Lucrarea *Imaginabilis: O introducere în teoria reprezentărilor sociale* se adresează tuturor celor interesați de studierea universului reprezentărilor sociale, fiind un punct de plecare în descrierea și înțelegerea acestora.

Prezentat: 27 noiembrie 2020.

E-mail: mihaisleahitchi@yahoo.com